

Sevinc BALABƏYOVA

AMK-nın müəllimi

Ünvan: Bakı, Yasamal rayonu, Ələsgər Ələkbərov 7

Email: sevincbalabeyova@mail.ru

FİKRƏT ƏMİROVUN TƏNQİDÇİ-PUBLİSİST FƏALİYYƏTİNƏ BİR NƏZƏR

***Xülasə:** Məqalədə istedadlı Azərbaycan bəstəkarı Fikrət Əmirovun tənqidçi-publisist fəaliyyəti araşdırılmışdır. Müəllif bəstəkarın elmi və publisistik fəaliyyətini əks etdirən məqalələrin xarakteristikasını, mövzu dairəsini işıqlandırmış, bəstəkarın musiqişünaslığın, təhsilin ciddi problemlərinə diqqət ayırmasını vurğulamışdır.*

***Açar sözlər:** Fikrət Əmirov, tənqidçi, publisist, məqalə*

Azərbaycan musiqi sənəti tarixinə parlaq səhifələr yazmış Fikrət Əmirov yaradıcılığı musiqişünaslıqda həmişə maraq doğuran sahələrdən biri olmuşdur. Bəstəkarın musiqi irsinə bir çox tədqiqat işləri həsr olunub. Onun yaradıcılığı dərin təhlilini alsa da, bu gün Fikrət Əmirovun yaradıcılığını bir daha işıqlandıрмаğa, onu müxtəlif bucaqlar altında tədqiq etməyə yenə ehtiyac duyulur.

Azərbaycanda musiqi tənqidçiliyi ilk təzahürünü böyük bəstəkar və musiqişünas alim Üzeyir Hacıbəylinin yaradıcılığında tapmışdır. Elmi-publisistik fəaliyyətlə aktiv məşğul olan bəstəkar öz məqalələri ilə musiqi tənqidinin ilk nümunələrini yaratmışdır. Onun yaradıcılığında sadəcə musiqi tənqidi deyil, bədii tənqid də özünə yer almışdır. Dövrünün hadisələrinə, xalqının, vətəninə taleyinə biganə qala bilməyən böyük vətənpərvər insan Ü.Hacıbəyli baş verən ictimai-siyasi hadisələrə öz münasibətini daim bildirmiş, xalqın maariflənməsində, mədəni inkişafının yüksəlməsində, musiqi zövqünün formalaşmasında xüsusi əhəmiyyət kəsb edən məqalə və resenziyalarla daim mətbuat səhifələrində çıxışlar etmişdir. Onun məqalələrində musiqi ilə bağlı ən ciddi problemlər öz həllini tapmaqla yanaşı, siyasi hadisələrə qədər müxtəlif məsələlər işıqlandırılmış, baş verənlərə obyektiv, tənqidi münasibət bildirilmişdir.

Musiqi təhsilinin sürətlə inkişafı musiqişünaslıq elminin inkişafına təkan vermiş və musiqi tənqidçiliyi musiqişünas alimlərin yaradıcılığında davam etdirilmişdir. Lakin bir sıra bəstəkarlarımız Ü.Hacıbəylinin ənənələrini davam etdirmiş, dövrünün musiqi hadisələrinə öz münasibətlərini bildirmişlər. Bəstəkarlıq məktəbi yaratmış görkəmli sənətkar Qara Qarayevin məqalələri, resenziya və rəyləri bu baxımdan olduqca diqqətəlayiqdir. Onun müasiri olan Fikrət Əmirov bu ənənələrin daha bir davamçısı kimi musiqi tarixinə daxil olmuşdur.

F.Əmirov bəstəkarlıq fəaliyyəti ilə yanaşı elmi-publisist fəaliyyətlə də məşğul olmuş, dövrünün musiqi hadisələri, mədəniyyət və incəsənət xadimləri haqqında maraqlı fikirlərin yer aldığı məqalələrlə elmi mətbuatda çıxışlar etmişdir. Onun məqalələri 1971-ci ildə “Musiqi düşüncələri” (1), 1978-ci ildə “Musiqi səhifələri” (2), 1983-cü ildə isə “Musiqi aləmində” (3) adlı məcmuələrdə çap olunmuşdur. Bu məcmuələrdə müxtəlif illərə aid 56 məqalə toplanmışdır. Bir sıra məqalələr təkrarlanır. Sonuncu

məcmuədə demək olar ki, bütün məqalələr yer almışdır. Bununla belə burada “Musiqi səhifələri” məcmuəsindən “İstedadın fərəhi” (1977), “Musiqi düşüncələri” məcmuəsindən isə “Böyük sənət üçün” (1960), “Operamızın taleyi” (1961), “Ədibin məzarı qarşısında” (1962), “Bəstəkar” (1968), “On iki gün ərəb dostlarımızla” (1958) məqalələri yer almamışdır.

Bəstəkarın məqalələrini janrına, mövzusunə görə bir neçə qrupa ayırmaq mümkündür. Belə ki, sırf musiqi ilə bağlı məqalələr, mədəniyyət və incəsənətin başqa sahələri ilə məşğul olan sənətkarlarla bağlı məqalə və resenziyalar, dövrün konkret problemləri ilə bağlı tənqidi məqalələr, eləcə də müxtəlif ölkələrə səfərlərdən yaranan təəssüratlar, sənət dostları ilə bağlı xatirələr məcmuələrin əsas materialını təşkil edir.

Fikrət Əmirovun məqalələrində dövrünün aktual problemlərinə qarşı sərt, obyektiv tənqidi münasibət öz əksini tapmışdır. Bəstəkar musiqi sahəsində olduqca müxtəlif və rəngarəng mövzulara toxunur. Burada yeni yaranan əsərlərin bədii əhəmiyyətindən başlamış musiqi təhsilində mövcud olan problemlərə qədər olduqca geniş əhatə dairəsi diqqəti cəlb edir. Bəzən hakimliyi, rəhbər işçilərin fəaliyyətini belə tənqid etməkdən çəkinməyən sənətkarın açıq fikirlər, cəsarətli insan olduğunun bir daha şahidi olur. Gənc istedadlara xüsusi qiymət verən, onların sənətinə qayğı ilə yanaşan bəstəkar həm də dövründə mövcud olan təqlidçilik, yeni istiqamətlərin mahiyyətini dərk etmədən texniki ifadə vasitələrinin yerli-yersiz tətbiqinə qarşı olduqca sərt mövqe bildirirdi. Özünü tənqidi inkişafın əsas qayəsi hesab edən F.Əmirov bunu həmkarlarına, gənc nəslin nümayəndələrinə də məsləhət görürdü: “Bizdə yaradıcılıq tənqidi və özünü tənqid də zəif inkişaf etmişdir (bu, gənclər bölməsinin bir sıra yığıncaqlarında da görünür). Bəzən, ilk əsərini yazan müəllifin, lap müəyyən qədər maraqlı da yazsa, birdən-birə təvazökarlığı unutduğunu, idarədən-idarəyə qaçdığını, tələb etdiyini, hay-küy saldığını görmək adama yaxşı təsir bağışlamır...” (1, s. 15).

Fikrət Əmirovun məqalələrində gənc nəslə ünvanlanan qiymətli məsləhətlərə tez-tez təsadüf edilir. Bəstəkar incəsənətin onlar qarşısında qoyduğu məsuliyyət və tələblərə həssaslıqla yanaşmağı, sənətdə əsl fədai olmağı tövsiyə edirdi: “Əsl yaradıcı üçün sənətkarlıq və tələbkərlilik mühüm şərtidir. Sənət zirvələrində o adamlar zəfər bayrağı qaldıra bilirlər ki, onlar həmişə öz yaradıcılıqlarına yüksək tələblə yanaşıblar. Professional Azərbaycan musiqisinin banisi Üzeyir Hacıbəyli və məşhur bəstəkarımız Qara Qarayev belə sənətkarlardandır” (1, s. 16).

Ümumiyyətlə Fikrət Əmirovun məqalələrində bir sıra istiqamətlər aydın şəkildə nəzərə çarpır. Bu istiqamətlər əsas etibarilə tənqidi, resenziya xarakterli və təbliğatçı xarakterdədir. Bəstəkar bir sıra məqalələrində həm öz dövrünün, həm də musiqi tarixində yerini tutmuş bəstəkarların musiqisini, sənətini böyük ilhamla təbliğ etmişdir. Bu sənətkarlar içərisində həm Azərbaycan, həm də xarici ölkə bəstəkarlarının adları çəkilir.

F.Əmirovun bir sıra məqalələrində olduqca ciddi problem olan musiqinin tərbiyəvi əhəmiyyəti haqqında maraqlı və diqqətəlayiq fikirlər söylənilmişdir. Xüsusilə gənc nəslin, yəni uşaqların və yeniyetmələrin tərbiyəsində musiqinin rolu və əhəmiyyəti bəstəkarı daha çox düşündürürdü. F.Əmirovun məqalələrində səslənən bir çox fikirlər müəyyən elmi tədqiqat işlərində aparıcı, istiqamətverici, istinad edici mövqe kimi çıxış etməyə qadirdir. Bu məqalələrdən bəstəkarın yaşadığı dövr haqqında olduqca ətraflı və dəqiq təəssürat almaq mümkündür. Bu məqalələr hər biri öz dövrünün ta-

rixi sənədi kimi gələcək nəsillər üçün qiymətli mənbədir. Məqalələrdə elə faktlar, hadisələr işıqlandırılır ki, onlar haqqında sadəcə buradan məlumat almaq mümkündür. Çünki bir sıra hadisələr, xatirələr bəstəkarın görkəmli sənətkarlarla şəxsi münasibətləri zəminində qələmə alınmışdır.

Əmirovun məqalələri içərisində musiqi sənətimizin istedadlı ifaçıları haqqında məqalələr də xüsusi yer tutur. Burada görkəmli tar ifaçıları Qurban Pirimov, Bəhram Mansurov, istedadlı pianoçu Fərhad Bədəlbəyli, Zöhrab Adıgözəlzadə haqqında məqalələr yer almışdır.

“Sehrli tar” adlanan məqalə görkəmli tar ifaçısı Qurban Pirimovun anadan olmasının 100 illiyi münasibətilə yazılmışdır. Qurban Pirimov Azərbaycan musiqisinin tarixinin parlaq simalarından biri olmaqla yanaşı, Əmirovun yaradıcılığında xüsusi iştirakı olmuş tarzən kimi bəstəkar tərəfindən xüsusi ehtiram və məhəbbətlə xatırlanır. Məqalədə Qurban Pirimovun həyatı, fəaliyyəti, işlədiyi xanəndələr, opera və balet teatrındakı fəaliyyəti, yetişdirdiyi tələbələr haqqında olduqca ətraflı və dolğun məlumat verilir. Məqaləni daha da maraqlı və dəyərli edən səbəblərdən biri də bəstəkarın istedadlı tarzənlə şəxsi xatirələrinin də burada yer almasıdır.

Görkəmli tarzənlərdən biri Bəhram Mansurova həsr olunan “Sarı Simin möcüzəsi” məqaləsində Qurban Pirimov məktəbinin davamçısı olan istedadlı tarzənin həyat və yaradıcılığından, ifaçılıq xüsusiyyətlərindən bəhs olunur. Muğam sənətinin daha bir ustadı Seyid Şuşinski ilə bağlı məqalə “Çırpınan ürək” adlanır. Bu məqalə bəstəkarın xatirələri ilə əlaqəli sırada yer alır. Məqalədə Əmirov Seyid Şuşinski sənətinin yüksək zirvələrindən söz açmaqla yanaşı, onun simfonik muğamların yazılmasında göstərdiyi köməkdən də danışır, sonda isə bu böyük sənətkar haqqında sanballı bir monoqrafiyanın yazılmalı olduğunu vurğulayır.

İstedadlı ifaçılarla bağlı məqalələrdən biri də Azərbaycan pianoçuluq sənətinin parlaq simalarından biri və birincisi olan Fərhad Bədəlbəyliyə həsr olunmuş “Musiqi Fərhadı” adlanır. Məqalə pianoçunun 21 yaşında Ümumdünya Laureatı adını alması ilə bağlı yazılmışdır. Həcmi kiçik olmasına baxmayaraq bəstəkar F.Bədəlbəylinin ünvanına olduqca doğma və qayğıkeş, fərəh və tərif dolu sözlər səsləndirir.

Pianoçularla bağlı daha bir məqalə isə bu sənətin istedadlı nümayəndəsi Zöhrab Adıgözəlzadəyə həsr olunmuş “Sənət ünsiyyəti” məqaləsidir. Məqalə geniş həcmdə yazılmışdır. Burada pianoçunun yaradıcılıq yolu, nailiyyətləri ilə yanaşı ifaçılıq üslubu, orijinal cəhətləri ətraflı şəkildə araşdırılır və bununla bağlı olduqca maraqlı fikirlər səsləndirilir. Bu məqalədə səslənən fikirlərdən belə nəticəyə gəlmək olur ki, F.Əmirov olduqca əhatəli bilik dairəsinə, geniş erudisiyaya və məhdud çərçivədə toplanmayan dünyagörüşünə malik bir sənətkardır. Onun ifaçılıqla bağlı səsləndirdiyi dərin və əhatəli fikir mübadiləsi bəstəkarın peşəkar musiqi tənqidçisi olduğunu bir daha təsdiqləyir. Həm bu məqalədə, həm də ifaçılarla bağlı digər məqalələrində F.Əmirov Lütfiyar İmanovun adını tez-tez çəkmişdir. Lakin onun L.İmanovla bağlı ayrıca məqaləsi də var ki, “İstedadın fərəhi” adlanır və burada istedadlı vokalistlə bağlı geniş məlumat yer almışdır.

Beləliklə, Fikrət Əmirovun musiqi tənqidçisi kimi elmi publisistik fəaliyyətinə açıq fikirlilik, təhliledici, obyektiv, aktual və cəsarətli tənqid, aydın və başa düşülən, izahedici dil üslubu xasdır. Bu yazılardan bəstəkarı bir daha yaxşı tanımaq, şəxsiyyəti-

nin işıqlandırılmayan tərəflərini, müsbət keyfiyyətlərini bir daha aşkara çıxarmaq mümkündür. Onun yaradıcılığı musiqi ilə sözün birmənalı şəkildə vəhdətindən doğur və görkəmli şəxsiyyətin mənəvi dünyasının əsas qayəsini təşkil edir.

ƏDƏBİYYAT:

1. Əmirov F. Musiqi aləmində. B.: Gənclik, 1983, 267 s.
2. Əmirov F. Musiqi düşüncələri. B.: Gənclik, 1971, 145s.
3. Əmirov F. Musiqi səhifələri. B.: Gənclik, 1978, 140 s.
4. Алиханова-Шарифова В.Фикрет Амиров. Жизнь и творчество. Б.: Сада, 2005, 239 с.

Севиндж БАЛАБЕЙОВА
Преподаватель АНК

КРИТИКО - ПУБЛИЦИСТИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ФИКРЕТА АМИРОВА

Резюме: В статье была изучена критико- публицистическая деятельность выдающегося азербайджанского композитора Фикрета Амирова. Как автор научных и публицистических статей, композитор уделял внимание проблемам композиторского образования.

Ключевые слова: Фикрет Амиров, критик, публицист, статья

Sevinc BALABEYOVA
Lecturer of ANC

CRITICS-PUBLICIST ACTIVITIES OF FIKRET AMIROV

Summary: The article examined the activities of the talented Azerbaijani composer Fikret Amirov`s critical-publicist. Author of scientific and publicistic articles, pay attention to the serious problem of the specifications of the composer's education.

Key words: Fikret Amirov, critics, publisist, article

Rəyçilər: professor Vasif Allahverdiyev
dosent Leyla Zalıyeva